Vesna Mikolič: Jezik v zrcalu kultur. Jezikovna sporazumevalna zmožnost in (med)etnična ozaveščenost v Slovenski Istri. Zgodovinsko društvo za južno Primorsko: Koper 2004 (Knjižnica Annales Majora), 340 s.

Mjeztym zo je južny, chorwatski dźěl połkupy Istriskeje kóždolětnje woblubowany cil němskich (a dalšich) turistow, njeda so to zdawna rjec wo njedołhim (zhruba dwacećikilometrowym) pasu istriskeho pobrjoha, přisłušacym Słowjenskej. Runje tak je w srjedźoeuropskej towaršnosći daloko do zašłosće sahaca bietniska a bikulturna (słowjansko-romaniska abo w nowšim času słowjensko-italska) zańdźenosć mjenowaneho terena poměrnje njeznata, kotraž skónči so z wjetšeho dźěła hakle po druhej swětowej wójnje (podobnje kaž w padźe wusydlenja Němcow z rjadu krajow) w zwisku z wotchadom resp. wuhnaćom wjetšiny přisłušnikow italskeje minority. Při tym wobhladuje hač do dźensnišeho mnoho Italčanow fenomen „wuhnaće z Istriskeje“ jako žiwu, problematisku należnosć.

Istriska wšak njesta so ani po 1945 etnisce monolitna. W jeje chorwatskim dźělu je dźensa něhdźe 20 000 Italčanow žiwych, kotřiž tworja na změšanym teritoriju zhruba 10 % populacije a disponuja nad wuraznymi kulturnymi móžnosćemi. W bytostnje mjeńšim, słowjenskim dźělu namakamy dźensa wokoło 3 000 přisłušnikow italskeje mjeńšiny, kotřiž maja jako awtochtone wobydlerstwo njehladajo na jich mału ličbu wurazne kulturne prawa garantowane.

Runje faktej koeksistency italskeho etnikuma ze srjedźišćom w přimórskim měsće Koper (italsce Capodistria) ze słowjenskej wjetšinu je wěnowana monografija dekanki 1994 założeneje Přimórskeje uniwersity (Univerza na Primorskem) w Koperu, Vesny Mikolič, kotraž mjenuje so *Rěč w špihelu kulturow* z podtitulom *Komunikatiwna kompetenca a (inter)etniske wědomje w słowjenskej Istriskej*. Ćežišćo teksta bazuje na analyzy a interpretaciji wobšěrnych naprašnikowych slědźenjow a interviewow, kotrež je awtorka w lětach 1995–2002 mjez wobydlerstwom Kopera přewjedła. Na kedźbyhódne (a zdźěla nowotarske) wašnje wjaza a wužiwa V. Mikolič w nim tři aspekty abo wuchadźišćowe widy – (socio)linguistiski, sociologisko-socialno-psychologiski a etnologiski.

Dźěło dźěli so do sydom kapitlow. Po krótkim zawodźe do problematiki (wuchadźišća, cile, metodologija atd.) rysuje awtorka w druhim kapitlu stawizny Koperskeho wobwoda a jeho kulturny pozadk. Akcent kładźe so w tutym zwisku na 20. lětstotk – potajkim na dobu, kotraž formowaše (rěčne a etniske) kompetency a nastajenja respondentow. Dalšej wotrězkaj teksta wěnujetej so etnisko-rěčnym fenomenam – wosebje z wida „domjaceho“ (słowjenskeho) a „cuzeho“ (nic jenož italskeho, ale tež hladajo na multikulturne aspekty). Maćizna etnicity analyzuje so wosebje w zwisku z kulturu, eksistencu naroda, wosobinskej a kolektiwnej identitu. Kedźbnosć wěnuje so tež etniskim stereotypam a předsudkam. Druhi wuraznje wobkedźbowany zjaw pak su komunikatiwne (na dorozumjenje wusměrjene) elementy w słowjenšćinje (resp. w koeksistěrowacej italšćinje) – mj. dr. w zwisku z dwuručnosću resp. diglosiju. Pjaty wotrězk skicěruje postupowanje a metody nałožene w rěčnych a dalšich naprašnikach/testach resp. hinašich přepytowanjach.

Hłowne ćežišćo dźěła je šesty kapitl, w kotrymž předstajeja so wuslědki naspomnjeneho empiriskeho slědźenja mjez wobydlerstwom Kopera. Tematiski předmjet je tu wobkedźbowanje a přeslědźowanje wjazbow mjezy etniskim wědomjom, komunikatiwnej kompetencu a wužiwanjom rěče.

Zakónčacy sedmy wotrězk pak je zhornjene zjeće cyłeje studije.

Do dźěła słuša też bohata lisćina žórłow a literatury. Impozantna je lisćina tabulkow (cyłkownje 37) a diagramow (90), dokumentěrowacych a znazornjowacych wuprajenja teksta. Kedźbnosć zasłuža sej też bohate přiłohi, kotrež njewobsahuja jenož formulary wužiwanych semantisko-diferencnych a dalšich standardnych naprašnikow a rěčnych testow kaž też pokazki z interviewow, ale też (we wjetšinje tuchwilnych dźěłow podobneho typa takrjec standardnu) statistisku (regresnu) analyzu. Metodika, kotraž so w studiji V. Mikolič nałožuje (originalne naprašniki resp. rěčne testy dopjelnjene z kwalitatiwnymi metodami), móže so jako połnje adekwatna a w kontekśće słowjenskeje sociolinguistiki zdźěła też nowotarska hódnoćić.

Dźěło je wysoce fachowy tekst, kotryž so hižo swojeje bytosće dla njemóže w „hitparadach“ knižnych bestsellerow namakać (tomu by nimo toho też nakład 500 eksemplarow zadźěwał). Studije tajkeho razu dadźa so tuž sćežka hódnoćić pod aspektom „čitajomnosće“ a tak njemóže so jim w tutym nastupanju bjeze wšeho něšto wumjetować. Tekst wšak z městnami ćerpi pod wěstej njepřehladnosću a nadměru heterogenych posrědkowanych datow a informacijow. W tutym zwisku bychu čitarjej snano krótke mjezyzjeća na kóncu jednotliwych (sub)kapitlow orientaciju wolóžili.

Konkludujo: Přeslědźenje komunikatiwneje kompetency wobydlerstwa Kopera a etniskeho wědomja tamnišich wobydlerjow wunjese rjad zajimawych zwěsćenjow. Njeńdźe jenož wo zwiski mjez primarnej (słowjenskej) a sekundarnej (italskej) kulturu, ale też wo rozměr interkulturnych hódnotow, dwuměčnosće kaž też bi- resp. multikulturalizma. Wuslědki přepytowanja potwjerdźichu někotre wuchadne hypotezy, předewšěm wo wuraznym wliwje etniskeho wědomja a poćahu k sekundarnej kulturje na runinu komunikatiwneje kompetency. Pozitiwny poměr k sekundarnej rěči resp. kulturje a k multikulturnym hódnotam wšak njewuzamkuje zdobom pozitiwne stejišćo k maćernej rěči a primarnej kulturje. Runje tak njewadźa znajomosće druheje rěče komunikatiwnej kompetency w maćerščinje. Slědźenje wobkrući tohorunja signifikantnosć rozdźělow hladajo na starobu, zdźěłanje a městnosć pochada přeslědźenych probandow.

Přeswědčiwje a dokładnje dokumentowane, analyzowane a interpretowane zwěsćenja monografije *Rěč w špihelu kulturow* hodźa so z dweju hladanišćow wužiwać: z wusko fachoweho kaž też jako – za lajskeho zajimca wězo trochu naročniša – dokładna informacija wo tuchwilnej sociolinguistiskej bytosći a situaciji słowjenskeje Istriskeje. Też hdyž njehodźa so wězo modelowe postupowanja a zaměry monografije mechanisce přenjesć do druhich wjaceměčnych kónčin Europy abo dalšich zemjedźělow, je wona přiwšěm zajimawy přikład za wšěch, kotřiž zaběraja so z problematiku etnisko-rěčnje měšanych pasmow a arealow. Tuta komparaciska hódnota studije je nimorjadnje zajimawa runje ze sorabistiskeho, resp. powšitkownje slawistiskeho hladanišća, dokelž wobswědčuje koeksistencu słowjanskeho a njesłowjanskeho wobydlerstwa na wjacore lětstotki hižo dwuměčnym a bikulturnym teritoriju.

Leoš Šatava